

II. ÉVFOLYAM
2. SZÁM
ROMA LAP
1994. FEBRUÁR
ÁRA: 9,50 Ft

HOSSZÚ ÚT

LD
„LUNGO DROM”

P

OSTAFORDULT

V

VAL

Szeretetvakáció Püspökszilágyon

Barátnőm, **Balogh Rita**, karácsony előtt elmondta nekem, hogy december 26-tól január 2-ig meghívást kapott egy téli gyermek-táborba, amelyet Püspökszilágyon, a Katonai Pihenőközpontban szervezett meg a Magyar-Román Humanitás Alapítvány. Rita azt is elmondta, hogy a tábor vezetője **Takács Pali** bácsi lesz, aki a mi iskolánk nyugdíjas taná-

ra. Felkerestem Pali bácsit és kértem, hogy vigyen el engemet is a táborba. Sikerült.

Amikor karácsony másnapján indulni kellett, egy kicsit megbántam, hogy vállalkoztam erre a táborra. Autóbuszunk szinte lépésben haladt a túlságosan nehéz úton, amikor elhagytuk Püspökszilágy községet és bekenyárodunk a katonai üdülő irányába.

Az üdülőben **Sztán István** ezredes bácsi, az Aszódi Helyőrség parancsnoka fogadott bennünket, majd hamarosan elhelyezkedtünk a kényelmes, 4 ágyas szobákban.

Este a tábor megnyitó ünnepségén talál-

koztunk először vezetőinkkel, támogatóinkkal és társainkkal. Ekkor tudtuk meg, hogy összesen 49 gyermek és 16 felnőtt társaságában fogjuk itt tölteni a 8 napot. Nagyon megörültem annak, hogy a táborban nem csak mi vagyunk cigánygyerekek, hanem sokan jöttek más helyekről is. A tábor vezetője és **Sándor Irénke** néni az Alapítvány vezetője elmondták, hogy három megyéből jöttünk: Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád és

Pest megyéből, elsősorban cigánygyermek és más sokgyermekes családban élők.

A tábor programja nagyon izgalmas volt, és már az első napon úgy éreztem, nagyon jó volt eljönni. Ekkor kaptuk meg az ajándékokat is, amelyekkel Sztán István ezredes, **Sziráki Mihály** valkói polgármester és **Varga László** a Turai Galga Árfész elnöke lepelt meg bennünket. De kaptunk ajándékot **Pécsi Ildikó** művésznőtől is, aki a csoportjával egy nagyon érdekes műsort adott táborunknak.

Több vetélkedő volt a táborban, nekem legjobban

az tetszett, amelyet **Szarvas László** turai tanár bácsi vezetett, de felejthetetlenül izgalmas volt **Diligens Melinda** és **D. Szabó Miklós** gimnazisták játékos vetélkedője is. Jól szórakoztunk azon a játékdélelőttön is, amelyet az aszódi tisztiklub munkatársai vezettek.

Nagyon örülök annak is, hogy megismerhettem **dr. Pethő Ede** főorvos bácsit, aki a Pest megyei Vértranszfúziós Állomás igazgatója, de mi csak Fődokinak hívtuk. Ő beszélt nekünk Jézus Krisztusról, az emberről, aki közöttünk élt emberként is, és ma is közöttünk él a szívünkben. Ő tanította meg az emberiséget az igazi, önzetlen szeretetre.

Az aszódi katonák állandóan közöttünk voltak, segítettek programjainkat, és ők főzték nekünk a sok finomságot. Szilveszterkor kis tűzijátékot is csináltak, nagyon szép volt. **Bíró Detty** Jászladányból jött és nagyon szép betlehemes játékot tanított be nekünk, amit nagy sikerrel adtunk elő. Nekem nagyon tetszett az, hogy a felnőtt vezetők is mindig velünk játszottak és segítettek, ha kellett.

Volt még a táborban futóverseny, esténként diszkó, Szilveszter estjén dilli-buli. Sok látogatónk volt. Eljöttek otthonról a polgármester bácsik, és sok helyről az iskolaigazgatók is. Tábori újságot is készítettünk, én elvittem azt is emléke. Külön örülök annak, hogy három erdélyi fiúval is megismerkedhettem. Ők meghívtak bennünket Székelyudvarhelyre. Újév napján szentmisén vettünk részt Püspökszilágyon, ahol István atya köszöntött bennünket és egy szép szentképet kaptunk tőle ajándékba. Azután érkezett a búcsúest. Itt hallottunk arról, hogy az ENSZ 1994-et a Család Nemzetközi Évén nyilvánította. Valamennyien aláírtuk azt a levelet, amelyet azért írtunk, hogy bejelentsük csatlakozásunkat a felhíváshoz. Segíteni szeretnénk azokon a gyerekeken, akik nálunk rosszabb helyzetben élnek.

Nagyon szépen köszönöm ezt a felejthetetlen hetet mindazoknak, akik lehetővé tették ezt és akikől szeretetet kaptunk és szeretetre tanítottak.

Bangó Annamária, Tura

A fotókat **Kuti Balázs**, a turai

Napraforgó gyermekfotókönyv **nyolcadikosa** készítette.

Pécsi Ildikó művésznő és csoportja fenyőfánk előtt

Címlapon:
Hargitai Lajos felvétele

LD
„LUNGO DROM”

ROMA LAP
Megjelenik havonta
a Nemzeti Etnikai és
Kisebbségi Hivatal
támogatásával

Kiadja:
az „Oktatási és
Továbbképzési
Központ” Alapítvány

5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Telefon/telefax: (56) 420-110

Főszerkesztő: **Paksi Éva**

Szerkesztő: **Csillei Béla**

Tervezőszerkesztő: **Pozsa József**

Fotóriporter: **Hargitai Lajos**

Felelős kiadó: **Farkas Flórián**

Nyomdai munkák:

REPRO STÚDIO Nyomdaipari Egyéni

Cég, Verseghy Nyomda Kft.

Szolnok

ISSN 1216-982X

A Fődoki a megváltóról beszél. Én a bal alsó sarokban hallgatom.

Keresve önmagam

Ropogó meleg, cinkos mosoly,
Emlékszem, jégvirág volt ablakunkon.
Színes gyermekkor, mosolygós anyám,
Fekete szigor apám.
Széngáz illat, lavor,
Udvarunkon száll a por.
Gyermekek hada, szerelem, ifjúságom nem lelem,
Elfásult élet, hideg lélek,
Nikotinon, kávén élek.

József Attilának

Tudom, egy éjszaka hozzám bújsz,
S minden titkodat fülembé bűgsz.
Könnyes lesz a két szemed,
Szorítod a kezemet,
Végül azt mondod: Isten veled!
Nem tudhatja más csak te meg én
a titkot, mely miatt életem nemsokára véget ér.

Kóté Lilla

Illusztráció: Gyügyi Ödön

Gyügyi Ödön

93. oldal

Egy jó szó mindenkinek jut

Cigány Szociális Központ Szolnokon

Legutoljára a remény fogy el, mondják a tapasztaltabbak. Mikor már minden veszve látszik, az ember akkor is bízik és vár. Egy jó szó, egy vigasztaló kéz, egy falat kenyér és újra van erő a továbblépéshez. A szolnoki Széchényi lakótelepen február 7-én nyitotta meg kapuját a Cigány Szociális Központ.

A „Lungo Drom” Országos Érdekvédelmi Cigányszövetség a központ létrehozója, eltérően más szervezetek gyakorlatától, nem kizárólag állami, központi feladatnak tekinti a rászorultakról való gondoskodást. A létrehozott Alapítvány, a szakértői gárda, a munkatársak és a társadalmi segítők elsődleges feladatuknak nemre, származásra való tekintet nélkül a segítségnyújtást, a gondoskodást tekintik. Tapasztalható, ez a hozzáállás néha életeket menthet meg.

– Régi és dédelgetett álmom volt – mondja **Farkas Flórián** a „Lungo Drom” elnöke –, egyfajta olyan segítő hálózat kiépítése, amely valós támogatást tud adni a rászorulóknak. Évekig családsegítőként dolgoztam, s tapasztaltam, a legjobb politika a napi segítségnyújtás. Ezért gondoltam szükségesnek egy olyan intézmény létrehozását, amely fajra, nemre, nemzetiségre való tekintet nélkül minden elesetten segíteni tud. Nem államilag kialakított, amely a mindenkori változásoknak is függvényévé válhat, hanem egy kisebbségi érdekvédelmi szervezet által létrehozott intézmény. Nem a városi struktúra határozza meg a működését, hanem a mindenkori kisebbségi igény. Gyakorta szólnak a médiák a polgárosodásról, mint célról. Úgy vélem, ez akkor lehetséges, ha a ci-

gányok is részt vállalnak ebből. Saját munkájukkal, tevékenységükkel, felelősségükkel lépnek előre.

– **A központ létrehozása ebbe a folyamatba illeszthető be?**

– Ez valójában egy üzenet. Amennyiben sikeres lesz, egy félév múlva elmondhatjuk, kiállta az idők próbáját, akkor bizonyítottuk, a postástól a miniszteri tárcáig képes a cigányság bármilyen feladatot el látni. Ha bizonyítani tudjuk, hogy magunk érdekében képesek vagyunk tenni, és ez a cselekedet kidolgozott, megalapozott munkát jelent, a továbbiakban semmi vád nem illethet senkit. Ez az integrálódás, a polgárosodás útja. Szervezetünk ezért dolgozik megalakulása óta. Nem könnyű, hiszen tudott dolog, egy kisebbségi csoport számára meglehetősen nehéz olyan fenntartást biztosítani, amely hosszú távra le-

hetővé teszi munkáját. Számos kezdeményezésünk csupán azért sikerült, mert külföld felé is nyitottunk. Programjaink meggyőzőnek bizonyultak, s ezért is alakítottunk ki jó együttműködést többek között a kanadai nagykövetséggel. Anyagi és erkölcsi támogatásuk jelentős mértékben járult hozzá a központ létrehozásához.

– **Mennyire életképes egy ilyen szociális jellegű intézmény?**

– Elfogadom a ma működő humán szociális intézményeket, hiszen jó, hogy léteznek, hasznosságuk napjaink növekvő elszegényedése közepette bizonyított. Ugyanakkor kétségeim is vannak, hiszen nem bizonyos, recept-e a létük ebben a rohanó világban. Legfőképpen akkor, mikor a tapasztalatok szerint éppen azokat nem vonják be a munkába, akiket vannak. Valós problémáknak a kezelését valós elemekkel lehet csak eredményre vinni. Ebben a központban szakértők segítségével hozzáértő személyek dolgoznak, akik nem csálhatatlan recepteket kínálnak, hanem közös munkát, együttes megoldást. Az Alapítvány állandó konzultációban van a szakértői teammel, akik negyedéves programokat dolgoznak ki, s alkalmazzák ezeket. Ügyeletet tartanak, szakértői tanácsokat adnak, bevonva a segítségre szorulókat. Így válik lehetővé, hogy a hálózat kiépüljön más településeken is.

– **Megbirkózik-e ezzel a problémával egy cigányszervezet? Talál-e támogatókat a feladatok maradéktalan megvalósításához? Egyedül van-e a „Lungo Drom”?**

– A tapasztalataim azt mutatják, ma a hátrányos helyzetű, elesett, nehéz körülmények között élő embereket három nagy veszély fenyegeti. Az egyik, amikor munkanélkülivé válván, létében, egzisztenciájában veszélyeztetve vállalkozásba fog. Mindenét mozgósítva, önállóan próbál dolgozni és szakértelem, jogi ismeretek híján csődbe megy. A másik, mikor egyesületek, cigányszervezetek kilépnek a nagy nyilvánosság elé felkészületlenül, hozzáértés nélkül. Ezzel pedig tovább rontják a kialakulóban lévő bizalmat, esélylehetőséget. A harmadik pedig a szociális magárahagyatottság. Ezért hoztuk létre ezt a központot, hogy bizonyítsuk, cigányemberek képesek felelősségteljesen dolgozni, nemcsak saját, de mások érdekében is. Az együttélés megvalósítható, hiszen szakértők, tudományos munkatársak, cigányok és nem cigányok is segítenek ebben. Ha pedig megvan a jószándék és a szakér-

Farkas Flórián és Várhegyi Attila Szolnok polgármestere a megnyitón

Kissné Máté Ágnes

telem, nem érhet kudarc. Ezt a kezdeményezést a rászorulóknak fogják legitimálni. Azok, akikért létrejött. Ha sikerül, az mindennél csatánosabb válasz lesz a kétkedők, a fanyalgók és a bizalmatlankok számára. Meggyőződésem, hogy sikerre visszük ezt az ügyet.

*

– Az intézményt egy alapítvány működteti, a „Cigány Szociális Központért” alapítvány – tájékoztat **Kissné Máté Ágnes** intézményvezető. Elsődleges feladatunk minden rászoruló, hozzánk forduló napi segítségnyújtása. Nemre, nemzetiségre, vallásra való megkülönböztetés nélkül bárki jöhet, a támogatás mértéke kizárólag a rászorultságtól függ majd. Tudjuk, gyakorta csak egy jó szó hiányzik az embereknek, hogy valaki meghallgassa őket, hogy ne legyenek olyan egyedül. Erre is felkészültünk. Munkatársaink mindenkit várnak, aki megtisztel bennünket bizalmával.

– **Ezen a központ itt a Széchényi lakótelepen egy hangulatos kis helység előtérrel, fogadószobával. Ez annyit jelent, hogy akár csak pihenni is betérhet az errejáró?**

– Igen. Bejöhet, leülhet és melegedhet. Alkalmanként jut egy zsíroskenyér, tea a rászorulóknak, olvashat újságot, beszélgethet az itt dolgozókkal. De legfőképpen egymással, hiszen a távlati cél egyfajta klub kialakítása is, ahol az emberek mindenféle előítélet és megkülönböztetés nélkül együtt lehetnek. Télen, hétvégeken is nyitva lesz a központ, a magányosak, a rosszkedvűek éppúgy, mint a jókedvűek eljöhettek és itt töltöhetik a napjukat.

– **Gondoltak-e a csellengő fiatalokra, a cél nélkül lódörgő, iskolába csak immel-ámmal járogató gyerekekre?**

– Egyfajta összejöveteli lehetőséget is biztosítunk, ahol programok, találkozók, rendezvények várják a betérőt. Itt a szabá-

didő hasznos eltöltése mellett tanulhatnak, ismerkedhetnek, felfedezhetik a valós világot. Ugyanakkor feladataink közé tartozik Szolnok rászorulóinak a felkutatása, megkeresése és pontos térkép készítése ezekről a problémákról. Családsegítőink, betegápolóink, folyamatosan járkál a várost, felkutatják azokat a közösségeket, ahol problémák jelentkeznek. Szakértői hálózatunk segítségével megpróbáljuk ezeket megoldani, de legálábbis enyhíteni a következményeket, kiutat mutatni, lehetőséget adni a változtatásra. Így nyílik mód arra is, hogy a hátrányos helyzetbe került gyerekeket megtaláljuk és segítséget adjunk az előrelépéshez. A „Lungo Drom” kisebbségi munkacsoportja megfelelő információ bázissal rendelkezik, s ez nagymértékben megkönnyíti munkánkat.

– **Ennek a Szociális Központnak a létrehozásához megfelelő szakértői gárda, munkatársak, aktivisták megélte szükségeltetik. Megvan-e mindez? Van-e elég szakember?**

– Házi betegápolóink egy intenzív, háromhónapos tanfolyamon sajátították el a tudnivalókat. A képzés végeztével sikeres vizsgát tettek, és most munkaközben hasznosíthatják a tanultakat. Mind a tízen nyolcan a gyakorlatban bizonyítanak, senki nem fog íróasztal mögött ülni. Kimennek családokhoz, ápolják a beteg, magatehetetlen embereket, vigaszt nyújtanak az elesetteknek. Nem könnyű munka, de bízom a lelkesedésükben és az iskolában is megtapasztalt hozzáállásukban. Magam pedig gyógypedagógusként kisegítő iskolában dolgoztam, volt módomban megtapasztalni, mit jelent a türelem és a megértés.

*

– Az utóbbi idők változásai elsősorban a segédmunkásként dolgozó, ingázó cigány embereket érintették – tájékoztat **Miskó Istvánné**, a JNSZ Megyei Munkaügyi Központ igazgatója. – Felada-

Miskó Istvánné

tunk tehát, hogy valamiképpen változtassunk ezen a helyzeten, munkát biztosítsunk, tanfolyamokat szervezzünk, átképzésekre küldjük a dolgozni kívánó embereket. A „Lungo Drom”, amely maga is mindent megtesz ennek érdekében, már eddig is szép eredményeket ért el. A cigányság nehéz helyzetének enyhítésében kitűnő partner számunkra. Programjaikhoz könnyű volt csatlakozni, mert szakmailag jó és végrehajtható elképzeléseik vannak. Kezdeményezéseik kidolgozottak, pénzügyileg megalapozottak, saját forrásaik kiegészítésére igényelnek támogatást.

– **A Cigány Szociális Központ működtetése, elindítása komoly eszközök igényel. Miért támogatták ezt a kísérletet?**

– A felemelkedés útját én abban látom, hogy a fiatalokat életkezdésük indulásán kell kézenfogni, segíteni, hogy munkával illeszkedjenek be a társadalomba. Ezért tartom kiemelkedő jelentőségűnek a házi betegápoló tanfolyamot, melyet a „Lungo Drom” szintén saját források alapján indított be. Jelentős mértékben támogattuk ezt az átképzést és a fiatalok munkába állítását is. Mikor elkészült ennek a központnak a terveze- te, programja, segítettünk abban, hogy a fiatalok egyrésze itt kapjon munkát. A gyakorlatban ismerkedjenek meg a tanultak hasznosíthatóságával, s a következő átképzés után már állami, társadalmi intézményekben is vállalhassanak munkát. Valom, hogy minden olyan lehetőség, amely a munkát helyezi előtérbe és ezáltal biztosítja a beilleszkedést, a visszatérést a társadalomba, támogatásra méltó. A „Lungo Drom”, ellentétben sok más cigányszervezettel, akik mindent az államtól várnak, maga próbál segíteni a szerencsétlen sorsú, hátrányos helyzetbe került cigányokon.

– **Úgy tűnik, inkább az esélyteremtés, mintsem a segélyezés az az út, amelyet járhatónak ítélt. Adhat-e ilyen segítséget az embereknek a Szociális Központ?**

– A legegyszerűbb cigány emberre is szükség van ebben a folyamatban. Mindenkinnek a közös együttműködésére, ahhoz, hogy ne váljanak lumpen elemekké. Tény, a „Lungo Drom” megpróbál segíteni, de a legnagyobb jószándék és jóakarat mellett sem lehetséges anyagi erőforrások biztosítása nélkül. Mi minden következetes és előremutató programot támogatunk. Ilyen volt a közhasznú munkák megszervezése, az átképzések és a tanfolyamok összeállítása is. A cigányok túlnyomó részénél a boldogulni akarás megvan. Szeretnének előrelépni, s aki csak a Cigány Szociális Központ segítségével tud, azt is támogatnunk kell. A követelődzők helyett azokat erősítjük, akik tesznek is valamit. Ez eddig is így működött és ezután is ez lesz a jövő útja.

Csillei Béla

VÉLEMÉNYEK KERESZTÚTJÁN

Cigánygyerekek a magyar iskolarendszerben

Fogadatlan prókátorok világmegváltó nyilatkozatainak zajos háttérében gyakorta elhalványul a valóban tenniakarók hangja. Bölcseledő belebeszélők, összevont szemöldökű, tudálékos okoskodók adnak csálthatatlan recepteket a cigányság problémáinak megoldására, miközben a nap mint nap az ügyért dolgozók megannyi akadályon kell, hogy keresztülverekedjék magukat.

*Sorsukon, helyzetükön javítani akaró romafiatalk küszködnek az iskola szigorú rendszerével, s maradnak le ebben a kemény versenyben. Pénz, támogatás és átfogó koncepció híján támogatóik is alig tudnak eredményt elérni. **Bogdán János** tanár, a kezdetek óta foglalkozik cigánygyerekekkel, beilleszkedésükkel, az iskolában való helytállásukkal. A „Család Éve” alkalmából megrendezett pécsi tudományos konferencián beszámolt eredményeiről és az akadályokról egyaránt.*

Ennek során nyilatkozott lapunknak is.

– **Miért ez a töretlen hit a romafiatalkkal kapcsolatban? Ennyire idősező ez a probléma?**

– Mondhatnám azt is, származásom okán, hiszen magam is beás cigány vagyok, de ez csak egy része lenne az igazságnak. Szegeden végeztem, magyar-történelem szakon, majd elvégeztem a filozófia szakot az ELTE bölcsészkarán. Közel hét esztendeje tanítok, többnyire gimnáziumban, illetve a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen. Naponta szembesültem azokkal a problémákkal, melyekkel már mint diáknak is meg kellett küzdenem. A legnagyobb jószándék és akarat mellett is több olyan akadály merül fel egy romafiatall továbbtanulásánál, amely nem oldható meg kizárólag az egyéni ambíciók erősítésével. Társadalmi problémáról van szó, ennek megfelelően kell kezelni a kérdést. Néhány barátommal ezért is hoztunk létre egy civil kezdeményezést, bízva abban, ez egyfajta előrelépést jelenthet. A "Gandhi Alapítvány"-ról van szó, melynek elnöke vagyok, s ami legfőbb céljának a tehetséges cigányfiatalk felkarolását tekinti. Ennek megfelelően tervünk egy hatosztályos gimnázium létrehozása, ahol a rátermett, tanulni vágyó gyerekek leérettségizhetnek és majdan főiskolára, egyetemre mehetnek. Így minden bizonnyal létrejöhet az a tanult réteg, amely megfelelő utánpótlást biztosíthat a cigányság felemelkedéséért, beilleszkedéséért dolgozók számára.

Ez természetesen nem csodaszer és nem kizárólagos út, de úgy vélem, komoly lépés előre.

– **Mi az oka annak, hogy a romagyerekek nem képesek olyan jelentős számban elvégezni az iskolát, mint az kívánatos volna?**

– Tagadhatatlan, az ezt megelőző évtizedekben sem volt valami rózsás a helyzet, de az utóbbi négy esztendő drámai hatást eredményezett a cigányság körében. Hatvan-hetven, vagy talán még nagyobb százalékban élnek a létminimum alatt, s ez alapvetően határozza meg az iskolához fűződő viszonyukat is. Az oktatás egyre több pénzbe kerül, a régi, látványos ingyenesség mára feledésbe merült. Sokan megérzik ennek hatását. Ugyanakkor a cigányságon belül ez valósággal drámai fordulatot eredményezett. A gyerekek komoly mértékben érzik meg, hogy nincs pénz már az önfenntartásra sem, nemhogy az iskolai kiadásokra. Az iskolai sikertelenségek pedig tovább mélyítik a már meglévő társadalmi problémákat. Az országot, mint mondják, Európába akar menni, míg közben egy félmillió népeség egyszerűen képtelen a fennmaradásra is. Amíg tehát a társadalom nem érti meg, hogy a cigánygyerekek iskolai sikere nemcsak a cigányság számára fontos, hanem valamennyiünk közös ügye, addig nehéz lesz kézzelfogható eredményekről beszélni.

– **Oktatásügyben elért eredményeinket gyakorta hangoztatjuk. Nőtt a diplomások, az érettségizettek, a szakmát szerzők száma. Ebből a cigányság kimaradt?**

– A számok és a tények könyörtelemek. Hazánkban a lakosság mintegy 40 százaléka érettségizett és 13 százaléka diplomás. Ez európai mércével mérve rendkívül alacsony. Ugyanez a cigány lakosság körében egyszerűen megdöbbentő helyzetet jelez. Felettlőbb optimista vélemények szerint talán ha fél százaléknak van érettségije és ezrelékének diplomája, ami valójában néhány embert jelent. Több ezer cigányember mellett áll egy diplomás. Mindez azt jelenti, a cigányság képtelen megszervezni önmaga továbblépését. Nagy segítséget jelent és jelentene az a tény, hogy a többségi társadalomban van néhány személyiség, aki a gyakorlatban is támogatja ezt az ügyet. Komoly munkájuknak mindössze az az akadály, hogy a problémahalmaz akkora, hogy túlnő tevékenységükön. Ezt már így, ezen a módon, jószándékkal és végtelen kitarással nem lehet kezelni. Ha a cigányságon belül nem lesznek olyan emberek, akik ezt a munkát elvégzik, akkor menthetetlenül bukásra van ítélve minden jóindulat. A Gandhi Alapítványi Gimnáziumot, amely a napokban kezdi meg működését, ennek a felismerésnek nyomán hoztuk létre. Ha a romák nem termelik ki saját értelmiségüket, ha ezek a diplomát szerzett emberek nem tesznek meg mindent népük felemelkedéséért, akkor nem várhatunk a továbbiakban semmi jót. Ezért kell ezt a harcot nap mint nap megvívunk.

– **Cigány középiskola cigány fiataloknak. Nem elkülönülés ez a tervet?**

– Ez egy hat- és félosztályos középiskola, ahová azok a tehetséges romagyerekek jöhetnek, akik a tanulást nemcsak célnak, de eszköznek is fogják fel. Elvégezvén nem hagyják ott közösségüket, hanem visszatérnek és hasznosítják az itt tanultakat. És itt meg kell, hogy álljunk egy pillanatra. Magyarországon, a történelmi tapasztalat azt mutatja, hogy ha egy nemzeti-etnikai kisebbség be akar illeszkedni a társadalomba, el kell hagynia kultúráját. Vonatkozik ez a svábokra, szerbekre, zsidókra egyaránt. Ugyanez a minta működik a cigányoknál is. És működött volna már a századelőn is, ha bizonyos körülmények lehe-

tővé tették volna. De lehetetlenné tették például a látható rasszjegyek, a nyilvánvaló életmódkülönbségek, életfelfogások. Ugyanakkor az előítéletek, a nagyságrendben is meghatározó előítéletek szintén lehetetlenné tették a beilleszkedést. Kevesek számára működött csupán a „felszívódás” lehetősége. Olyan intézményt kellett tehát létrehozni, amely azon kívül, hogy egy magas szintű oktatást képvisel ebben az iskolai versenyben, mintegy értékként mutatja fel a cigány kultúrát. Nemcsak versenyképessé teszi az itt végzett fiatalokat, de megérteti velük, saját kultúrájuk eredményei nem szégyellni valók. Nem alakul ki egy öngyűlöletük, aminek a végén menekülni kívánnak közösségükből, népüktől. Ez a lélektanilag pozitív hatás elérése egyrészt saját önbecsülésüket, személyiségük helyes formálását, másrészt származásuk vállalását is eredményezhetné. Nem elkülönülés tehát a célunk, hanem az önazonosság megismerése által történő beilleszkedés.

– Mit jelent ez a gyakorlatban? Lesz-e elég cigány származású pedagógus? Számíthatnak-e nemcigány oktatókra, szakemberekre?

– A tapasztalat azt mutatja, a cigány fiatalok el sem jutnak a felsőoktatásba. Kevés a diplomás, kevés a pedagógus. Ezért a közös munkát úgy kell megoldanunk, hogy a nemcigány kollégáink is megtanulnak cigányul. Elengedhetetlen ugyanis, hogy a nyelv ismerete, szépsége és megszerettetése közelebb hozza egymáshoz az embereket. Nem véletlen, hogy egyik legnagyobb akadályát a továbbtanulásnak ez a küszöb képezi. És ez már az általános iskola előtt megkezdődik. A családnál funkcionális nyelvhasználat dominál. Néha egy ke-

vert, vegyes szóhasználat működik, mindig a konkrét pillanattól függően. A gyerekek ezt hallja, tanulja. Az iskolaérettséget vizsgáló bizottság azonban cseppet sem toleráns e tekintetben. Azt nézik, mennyire beszéli a magyart a kisgyerek. Mivel dögög, akadozik, már ki is mondják rá az ítéletet. *Létrejönnek az osztályok, ahol döntő többségben cigány gyerekek tanulnak, csak azért, hogy ne zavarják a többi osztály haladását.* Ezek aztán egy idő múlva ténylegesen hasonlítani is kezdenek az előítéletek alapján kialakított gyerekképre. Amelyik gyereknek pedig sikerül bekerülnie egy hagyományos osztályba, szembe kell néznie jónéhány megoldhatatlannak tűnő feladattal. Tudjuk, itt a legfontosabb tárgyak a nyelv, a matematika és talán még a környezetismeret. Nem kívánom lebecsülni a többi tárgyat, de Magyarországon a karrier útja a felsoroltak alapján dől el. Ebben pedig a romák komoly hátrányban vannak. Sem program, sem pedig pedagógus nincs, aki türelemmel, értőn kezelné ezt a kérdést. Így a tehetséges, tanulni vágyó fiatal is rájön, legjobban, ha alkalmazkodik, hasonul és letagadja származását.

– Van-e megoldás? Létezik-e politikai, társadalmi szándék ennek kezelésére?

– Ketyeg egy időzített bomba, a cigánykérdés, és nem nagyon látszik az az akarat, mely kivezető utat mutatna. Néhány önkormányzat, talán egy-két cigányszervezet, vagy jószándékú szakértő. Megpróbáltunk az érettségizett roma fiatalok számára pedagógiai asszisztensképzést tartani, hátha nagyobb szerencsénk lesz az elhelyezkedésnél. Aprófalvakban még ma is gyakorta tanítanak képesítés nélkül. Vannak olyan települé-

sek, ahol a lakosság túlnyomó része cigány. Itt felbecsülhetetlen lenne egy cigány tanító. Sajnos azonban – nevet nem akarok mondani –, az egyik faluban, ahol szinte kizárólag romák élnek, az iskolában tanító öt pedagógus nemcigány. Négyen képesítés nélküliek, de mikor egyik kislányunk oda jelentkezett felvételre, azzal utasították el, túl közel kerülne a gyerekekhez. Cigánygyerekekhez egy általános iskolában! Ez van.

– Nincs kiút? Bele kell törődnünk abba, ma még nincs megoldás, de még szándék sem?

– Tény, ma már a szakmunkásképzőbe sem kerülhetnek be a gyerekek, mert nincs gyakorlati helyük. Még ha megvolna az a pénz, amit a kisiparosnak le kell tenni, akkor sem. Tagadják, bizonyíthatatlan, de mégis mindenki tudja, egy maszek súlyos pénzeket követel meg. De cigányt akkor sem vesz fel. Tapasztalatból mondom, tehetséges kislány fodrász szeretne lenni, de csak az utolsó helyen vágják a szemébe, a vendégek nem akarják, hogy barna bőrű igazítsa a hajukat. És ugyanez a helyzet az ételmisszereladónál, vagy a kozmetikus esetében is. Ez a negatív példa. A másik oldal a Somogy Megyei Önkormányzat, ahol az iskolák külön pénzt, egyfajta jutalmat kapnak, ha cigány fiatal érettségizik náluk. Komoly összegeket, melynek következtében idén 21 leendő végzősről tudok magam is. Van tehát megoldás, csak a jószándékon kívül egy kicsit több is kell. Amikor kisebbségi létről, helyzetről, problémáról beszélünk, mindenkinek azonnal a határon túl élő magyarság jut az eszébe. Nem becsülöm le ennek a kérdésnek a fontosságát, de tudomásul kellene vennünk, ugyanez idehaza is létezik. És messze nem egyforma a németiség, horvátság, avagy a cigányság helyzete. Mint ahogyan létszámban is különböznek. Iskolarendszer, oktatás és támogatás. És a kérdés megfelelő komolysággal történő kezelése. A cigány értelmiségnek pedig az az elsődleges feladata, hogy érzékeltesse az ifjúsággal, értékeik vállalhatóak. Ne szégyelljék és tagadják, hanem őrizzék, fejlesszék ezeket. Ha a fiatalok megfelelő példát látnak maguk előtt, bátoríthatóak. A többségi társadalomnak is ugyanez a feladata. Bár még nincs cigány tévébemondó, reflektorfényben szereplő értelmiségi, ez az egyetlen járható út. Ez az oktatás. Ez a Gandhi Alapítvány Középiskola nem fog megoldani minden problémát. De valami elkezdődik. Ez az egyik út, lehet szervezni a többit. De valamit tenni kell. És közösen, különben nem jutunk sehová. Ekkor érhetjük el, hogy az asszimilálódás helyett integrálódás legyen a cél. Saját kultúránk vállalásával.

Létrejönnek az osztályok

KISEBBSÉGBEN

A közszolgálati Magyar Televízió ismeretterjesztő, tudományos előadásban tárta a nézők elé a magyarországi cigányság történetét a középkortól napjainkig. (Kapcsolatok – Soós István: Cigányok, MTV-2, 1994. február 14.) A közvetlenül az esti főműsoridő után sugárzott előadás a Kárpát-medencében élő cigányság történetével ígerte megismertetni a nézőket, felelevenítve az „átkos” TIT előadásainak hangulatát és Öveges mester tudományos szexepiljét.

Az adás megtekintése után a cigányság magyarországi történetét, a társadalmi előítéleteket s azok következményeit valamilyen ismerő embernek tehetetlen dühében ökölbe szorul a keze, míg az egyszerű polgárnak – vélhetően – megerősödtek korábbi előítéletei; a cigány bizony alacsonyabbrendű, „megregulázásra” jelöltet, ám az alól időről időre kibúvó fajta – már Mária Teréziának sem sikerült, tudtuk meg Soóstól – s „ezek” bizony a szelíd magyar kultúrfölény sorozatos bodicsekjei ellenére is folytatták „vad”, „enyveskező” életüket.

Az előadás a historizmus legrosszabb hagyományait felelevenítve mutatta be a cigányság („Indiából származó, kultúrával nem rendelkező, dolgozni nem szerető, letelepedni, asszimilálódni nem hajlandó népesség”) történetét, amelyet első magyarországi megjelenése óta üldöz-

nek. Velük szemben már a tizenhetedik században éltek előítélete(in)k, „polgárrá nevelésük” már akkor sem sikerült. A problémát orvoslandó Mária Terézia elszakította a cigány gyermekeket szüleiktől azzal, hogy majd kamaszkorban immár polgárrá nevelve adja vissza őket. Ám – tudjuk meg az előadótól – az engedetlen gyerkőcök természetesen visszaszökdöstek szüleikhez, így a probléma (sic!) ekkor még nem oldódott meg. Mítoszaikban – elítélendő, hazug módon (ELIADE forog sírjában) – a „valóságnál” korábbra teszik a magyarországi megjelenésüket, szemben a magyarok valóságghú mítoszaival, akiket a csodaszarvas hozott a tejjel mézzel folyó Kánaánba. Üldöztetésükre hajlamaikkal, szokásaikkal maguk szolgáltatnak indítékot, hiszen ha a szükség úgy hozza, horribile dictu, embert is esznek – az előadó hallgatóit kétségek között hagyta egy évszázados esettel kapcsolatban, hol kényszerített vallomások alapján hirdettek ítéletet az előítéletek klasszikus sémája alapján, s mellyel kapcsolatban periratok is rendelkezésre állnak. (Vö.: Tiszaeszlár) –, nem is csoda, sugallja az előadó, ha kimaradtak a földosztásból a második világháború után.

Az ironikus hang, a túlzó, sarkosan fogalmazott kritika más esetben a történeti „igazságok” hirdetése ellen érzett természetes idegenkedésnek szólna, ám ez esetben a reflektálatlan történeti értelmezés megengedhetetlen politikai célokra való használata elleni tehetetlen indulat oldószere. A feudális többségi társadalom vezetőinek represszív rendelkezéseiből erőszkolt intézkedéseiből, kihámozott reflektálatlan történeti adatokat kellemes elbeszélésé kanyarító mesélő méltatlan lenne figyelmünkre, ha délelőtti matinében, plüssállatok között adná elő kedves hangon a rossz ördögökről szóló kalandokat.

Így azonban a Kossuth Lajos Tudományegyetem nagyelőadójának bensőséges környezete szakmailag legitimálja az előadó gyermekmeséjét, míg a televízió műsorkészítői tesznek arról, hogy ne csupán romlatlan fiatal egyetemisták és egyéb érdeklődők hallgassák a nagytiszteletű szakértőt. A műsor nem csupán a cigányság elleni előítéletek „tudományos” igazolásának politikai eszköze (ilyesmiről már hallhatott a nagyérdemű fél évszázaddal ezelőtt), hanem a történészszakma nagy nyilvánosság előtt történő megaláztatása is. Tiltakozni – ismét – nem elsősorban az előadás közvetlen sértettjeinek kell, hanem annak a szakmai közösségnek, amelyet méltóságában sértett-e műsor.

Akkor, mikor a nemzetközi emberjogi – és politikai – körökben köztiszteletet és osztatlan bizalmat élvező Amnesty International mértékadó politikai körökhöz eljuttatott jelentésében közzétette, hogy az emberjogi ügyekben köztiszteletben állónak nem nevezhető magyar rendőrség szélsőséges eszközökkel szolgáltatott vélt igazságot egy magyarországi községben a cigány lakosság kárára, a magyar közszolgálati televízió olyan programot mutatott be, amely megcsúfolja a „tudományosság” és a közszolgálatiáság (értsd: az ország valamennyi polgárát egyformán tisztelő) kritériumait.

Megkísérhetnénk cáfolni a bemutatott történeti „tényeket”, ám ennek nem volna értelme. Az adás nem értékelhető – értsd: nem szabad a determinista történeti értelmezés keretei között értékelni – történeti ismereteket közlő, ismeretterjesztő műsorként. A politikai cél nem leplezett, hiszen az előadás végére a hamis történeti alternatíva szöge kibújik a „rendszerváltozás” politikai zsákjából: a cigányság vagy asszimilálódik a kulturális, társadalmi fensőbbiséget képviselő többségi magyarsághoz, vagy jogosan pusztul. A történeti előzmények a hamis politikai alternatíva felvázolását szolgálják. Nézzük tehát így e műsort. Parabolaként – a magyarság parabolájaként.

Cáfolnánk a történeti „tényekkel” – a főként negatív történeti reflexiókban megőrzött emlékekkel (értsd: az üldözők által rögzített) – alátámasztott kijelentéseket, amely szerint a cigányság letelepíthetetlen, „megregulázhatatlan”, zenéje utánzás, nincsen önálló kultúrája? Az előadó szóhasználata („megfelelő kritikával illette”, „megregulázási szándékkal”) mellett a vaskos tévedések alig szúrnak szemet. Szemrebbenés nélkül hangzik el, hogy „önálló cigány népzénéről nem beszélhetünk abban az értelemben, ahogyan van magyar népzene”. A vérlázító tudatlanság kevésbé hántó, mint az összehasonlításban megbúvó rettenthetetlen kultúrsovinizmus. Megkérdezzük ezután, hogy mindez azt jelenti, hogy a cigányságot szokásai nem teszik alkalmassá a nemzetalkotó magyar nemzettel való együttélésre? Mit szólhatunk minderre? Pereljük? Kíséreljük meg független bíróság előtt bizonyítani, hogy mindez alkalmas egy népcsoport elleni előítélet felkeltésére? Aligha járnánk sikerrel. Inkább talán képzeljük el, hogy az osztrák televízióban sugárzott előadásban említés esik a magyarok kalandozásairól, „vadságáról”, nomádhajlamairól, zenekultúrájának hiányáról (Liszt is Weimarban lett híres), állandó hőzöngő szokásairól (soroljuk: Rákóczitól Kossuthig?), majd a bevásárlóturizmus képeit a „történeti előadás” alá montírozva Jalta jogosságáról való utalásról. Mit mondana utána A Hét?

Kell-e magyarázni a televíziójában távoktatási szakértőként megjelenő alelnök úrnak a televízió messze hordó hatásait? Ha szélsőségesen akarnék fogalmazni, azt mondanám, ezen adás után minden megtámadott roma, minden e nap után bekövetkezett szkinhederőszak, valamennyi további rendőri túlkapás a Magyar Televízió vezetőinek lelken is szárad. Túlzás lenne ez is, ám a televízió vezetőinek felelősségét nem csökkenti. E műsort készítették, nevükkel vállalták, szakmai hitelükkel alátámasztották. Ki kell mondanunk: a műsor készítői a nézőket magyarságukban szégyenítették meg.

Hamis történeti tudatot sugalló, a többségi kultúrfölényt ellenőrzés nélkül szertekialtó, inszINUÁLÓ műsort készítettek, megszegyenítve minket, a „csendes többséget”. Ismeretterjesztés címén a társadalom rossz közérzetének okán terjedő előítéleteket kísérelt meg történeti „érveléssel” igazolni, észrevétlen szívrogva közös tudatalattinkba. Ezután ha szegény, rosszul öltözött, kéregető, tolvaj cigányt látunk, „tudjuk” majd, mindez történeti okokra vezethető vissza. A megregulázhatatlan nép szerencsétlen egyedének feltululó ösztönei – mondjuk majd. Történeti tudásunkat nem reflektáljuk, nem gondolkozunk el okokon, erőszakon, kizáró hatalmi viszonyokon, paternalista „jobbító szándékon”, alacsony társadalmi presztízszen, kényszerítő szociális különbségeken. Nem érdekel minket a kisebbségi társadalomnak a többséghez hasonlatos megosztottsága, kulturális, szociális, gazdasági rétegződése. Elfogadjuk, hogy e „népség” többsége született a rosszra; vezetői, értelmisége csupán a cigány zenészek „he-

lyes példát mutató”, ám szűk, kiválasztott, szélsőségesen asszimilálódott rétege. Hamis felsőbbiségtudatunk, sallangmentes paternalizmusunk „tudományos” alátámasztást kap.

A „gonosz banalitásáról” Hannah Arendt írt meggyőzően. Apró lépések, mindennapos döntések sorozatában, „tudattalanul” sodródunk afelé, hogy elfogadjuk a ránk erőszakolt – ezúttal történeti – „igazságokat”. A magyar társadalom többsége keveset tud a cigányság történetéről, kultúrájáról, szokásairól. Ez ellen aligha emelhetjük fel szavunkat – bár a NAT erre is kitérhetne –, hiszen magunkról, saját történeteinkről, hagyományainkról is keveset tudunk. Nyilvánvaló, hogy a televízió nem a „népnevelés” (vö.: független tájékoztatás) eszköze. Ám a modern médiumoknak hallatlan befolyása van mindennapjainkra, így a társadalmi konfliktusaink oldásában döntő szerep juthat nekik.

Régi javaslat, hogy a televízió műsoraiban az általában a többségi társadalom által megjelenített pozitív személyiségek (be mondónő, kvízműsorvezető, tv-játék, szappanoperahős stb.) között megjelenő romák fontos szerepet játszhatnak a társadalmi előítéletek oldásában. Felelős, emberi magatartás kérdése csupán, hogy a médiumok döntéshozói ilyen vagy más, „tudományos” eszközökkel élnek.

Késő este Szabó István Mefisztója ment. A történetre emlékszünk?

Braun Róbert
Magyar Hírlap, 1994. február 17.

Huncutkás mosollyal, örömtől áradozva újságolta Zivatar (a p.-i alapszervezetünk elnökének beceneve) hogy az utóbbi napokban jól élnek a cigányok. Megkezdődött a faluban a polgármesteri posztért a korteskedés, a rivalizálás. Legalább öt gádzsó pályázik, és most egyszerre valamennyinek sürgős lett, hogy szót értsen a cigányokkal. Járják a telepet, a családokat, „szédítik” a romákat, ígéretnek, hogy ha rájuk szavaznak, meglátják, ők megoldják a cigányok gondját.

„Kinek, melyiknek higgyünk, drága Kálmán bátyám?” – teszi fel a kérdést Tivadar. – „Egyik libát hoz a másik disznótorost, a harmadik engedélyezi a fahordást. Hordják a korteskolbászt, és mind gyűlésre hív.” És Tivadar engem is egy ilyen nagygyűlésre invitál. Azt magyarázom neki, hogy akkor illik elmenni valamennyire – mert 5(!) jelölt van a polgármesteri posztra. Néz rám, gondolkodik. Valóban – esik le a tantusz. És akkor menjük el a megye valamennyi településére, ahol megüresedik a polgármesteri szék? Abban állapotunk meg, hogy ő jelen lesz valamennyi gyűlésen és felszólal: minden polgármesterjelölt jelölési tanácskozásán ugyanazt mondja: A p.-i cigányság azt a

polgármesterjelöltet támogatja, amellyel áll ki, amelyik szívügyének vallja, kötelességének tartja, hogy az 1993 júliusában elfogadott nemzeti és etnikai kisebbségi törvény betűi és szelleme szerint cselekszik, s ezt igyekszik megvalósítani P. településen is.

Ennyivel azonban nincs vége a korteskedésnek. Tivadar azon erősködik, hogy az egyik polgármesterjelöltben van egy vonóval, s jó lenne, ha legalább vele beszélgetnék. Megtörténik. De aztán „véletlenül” összefutunk a másik polgármesterjelölttel is, aki korábban hivatalból segítette a p.-i hagyományörző együttesünk működését, biztósított részünkre próbalehetőséget, a művelődési ház igénybevételét.

Tapasztalom: megnőtt a cigány szavazó ázsioja! Legalábbis azóta hatványozottan, amióta úgy szól a regula, hogy a jövőben (ma már!) közvetlenül választják a polgármestereket. És ezért különösen tanulságos a p.-i eset. Udvaroltak a cigányok kegyeiért. Nem vallom azt, hogy erre rá kell játszani, de azt igen, hogy adott a lehetőség: választhat a cigányság! És szavazataival elsősorban arra voksolhat, aki polgármesterként kiáll a kisebbségi törvény végrehajtása mel-

lett. Különösen azokon a településeken döntő jelentőségű a cigány szavazók jelenléte, részvételi aránya, ahol eldönthetik! Vagy befolyásolhatják a végeredményt!

Néhány szavazat eldöntheti a mérleg nyelvét! Óriási baklövés lenne, ha ezt a cigányok nem használnák ki! És ebben jelentős szerepe lehet a faluban élő, működő bármilyen cigány szervezetnek. Készítsék fel, okosítsák ki a romákat: csak olyan jelöltre szavazzanak, aki a kisebbségi törvényt végrehajtja! Csak ez az értékmérő! Ez a próbakő! P.-ben 885 választópolgár szavazhatott a kijelölt napon. Ebből 527-en éltek a lehetőséggel. S az öt polgármester jelölt közül 139(!) vokssal már nyerni lehetett! Csak mellesleg jegyzem meg: P.-ben több mint 200 a cigány választópolgárok száma!

Vajon „bejött-e” a tippjük? Jól választottak-e? Majd kiderül, majd a gyakorlat, az élet visszaigazolja. Mert igaz, nem megvetendő a korteskolbász sem, de azért „egyáltal lenscéért” kár lenne elkötyavetyélni a cigányság érdekeit, jövőjét!

Ez lebegjen minden cigány szeme előtt, amikor szavazni fog!

Farkas Kálmán

Cigány gyermek klub — először Abonyban

Raffael Jánosné, Aranka húsz éve azon munkálkodik, hogy jobbá, kulturáltabbá tegye sorstársai, a cigányok életét. Kisebb-nagyobb eredményességgel alakította eddig is övéi életét. Elsősorban személyes példamutatással járt előttük. Többször került konfliktusba övéivel, de bátor és kitartó volt. Nyitott, emberszerető egyéniségével kiállt elképzelései mellett. Toleráns személyiség. Arankát a magyarok a hétköznapiokon, ünnepeken és a fórumokon egyaránt elfogadták. Tisztelik. Többen szeretik. Fontos láncszem ő a cigányok és a nem cigányok között. 1993. szeptember 8-tól az Abony Város Önkormányzata Szociális Irodáján dolgozik az ügyfélszolgálati napokon.

– Már korábban is felajánlottam a segítségemet ellenszolgáltatás nélkül **Gajdos István** polgármester úrnak. Éreztem, s tudtam, hogy szüksége van rám, s hasznomat veheti. Ez be is igazolódott azóta. Elégedett velem. Többször megdicséri a munkámat, ami kissé zavar, de a visszajelzésre szükség is van. A fogadónapokon heti 16 órát dolgozom. Az

iroda előadói is elfogadtak. Igaz, gyakran mondogatják, vonzom a cigányokat, mikor új arcok is felbukkannak. Mindenkor utánajárok a problémás eseteknek, veszem a fáradtságot, elmegyek óvodába, iskolába, OTP-be, konzultálok a Polgármester úrral, de Budapestre is elutazok, ha szükségét látom. Miért ne, ha így segíthetek mások gondján. Ösz-

töndíjat is intéztem már el. Segélykérelmekkel, az első lakáshoz jutók problémáival foglalkozom. A cigány ügyfeleken túl sok a magyar idős ügyfelem is. Ha az ügyfeleim - a cigányok - hangosak, kiküldöm őket, s ha lehiggadtak utána visszajöhetnek a problémáik előadásával.

– Ön türelmes és barátságos – ezt tapasztaltam. Hogyan nevel még?

– Van olyan fiatal cigány ügyfelem, akinek nyitottam egy füzetet, s rendszeresen közösen át is nézzük. Tanítom őket pénzt beosztani. Előbb a csekkek, számlák, rezsik kifizetése, s a maradékot lehet a megélhetésre fordítani. A fiatalok formálhatóak, hajlamosak a jóra. Kiálltam már néhány nehezen kezelhető, nem éppen fényes múltú cigány mellett. Nem csalódtam.

– Hány cigány ember él Abonyban?

– Ezer. 80 százalékuk segélyre szorul a magas gyermekszám miatt. Nagyon szeretném, ha tudnánk rájuk hatni. A családtervezést meg kell értetni, tanítani velük. Ha ez sikerül, nem lesz nyomor, az életük megváltozik. Visszatérve a munkatársaimhoz: szorgalmasak, lelkiismeretesek. Mondogatják, hogy én a ci-

gányok lelkére tudok beszélni. Meg kell nyugtatni őket, s fontos a bizalom.

– **Egyszerű út vezetett a polgármesteri hivatalig?**

– Á, dehogynem! Engem is megtanítottak dolgozni. A Mechanikai Művekben, ahol 1976 és 1982 között dolgoztam, mint betanított esztergályos. **Zoboki Jánosné** volt a „tanítómesterem”. Tőle tanultam meg, mi az, hogy munka. Tőle tanultam meg becsülni a pénzt. Az ott eltöltött idő alatt be tudtam bizonyítani, hogy a cigányok tudnak és szeretnek dolgozni. Igaz, ezalatt az idő alatt Móni lányom a bölcsődében sírt, én meg a Mechanikában hullattam a könnyeimet. Eleinte éreztették velem, hogy cigány vagyok. Fél év után észrevették szervezőképességemet, s azt, hogy kiállok a dolgozók mellett. Megválasztottak szakszervezeti bizalminak, majd brigádvezetőnek. Egyre inkább értékelték a munkámat. Jó visszagondolni azokra az évekre. Eljártunk egymáshoz. Családiás volt a légkör. Két vezetőnk volt. A megértőbb betegápolmányban volt, amikor én egészségügyi problémák miatt könnyebb munkára kértem magam, de mivel ezt nem biztosították, eljöttem. Hónapokig nem dolgoztam, majd a Kötődében alkalmaztak két műszakban. (A gyermekeim sokszor a moziban voltak az apjuknál, ő akkor ott volt mozigépezés.) A Kötődében meős voltam. Ott is tevékenykedtem, elsősorban a fiatalokkal foglalkoztam. Létszámléépítés miatt 22 dolgozót elküldtek 1992-ben, így engem is, mint csökkent munkaképességűt a betegségem miatt. Ezután munkanélküli segély következett. 50 százalékra leszállítottak, szociális járadékot kapok a Nyugdíj-

folyósító Intézettől. Innen vezetett az út a Városi Önkormányzathoz.

– **Hogyan látja, értékeli a családját?**

– Mi az a cigány család vagyunk, akik a magunk talpán meg tudunk állni. Ha szükség volt rá, kiharcoltuk amit akartunk. Nem voltunk rászorulva, hogy más védje meg az érdekeinket. Férjem jelenleg munkanélküli, de többféle szakmát elsajátított az idők folyamán. A 24 éves Mártika lányom óvónő. Jelenleg otthon van a 22 hónapos, tündéri kisunokámmal, aki rendkívül értelmes, kedves gyermek. Tud cigányul és magyarul is a mindig mosolygós Zsófi. Lányom most fog járni levelezőn főiskolára. A fiatalabb leányom, Mónika 20 éves. Budapesten a Gyógypedagógiai Főiskolán másodéves. Jól tanul. Ösztöndíjas.

– **Ön korábban miért nem tanult tovább?**

– Korán mentem férjhez, majd jöttek a gyerekek. Később, felnőtt fejjel elvégeztem a helyi gimnáziumban az első osztályt, de családi okok miatt abbahagytam...

– **Mozgékonyasága a régi.**

– Az Álláskeresők és Munkanélküliek helyi egyesületének ügyvivője vagyok. Erről egyelőre ennyit. Kapcsolatok tartok a Nemzeti Etnikai és Kisebbségi Hivatal főtanácsosával, **Bogdán Bélával**, mikor az ügyfeleimnek segítséget kérek (például: ösztöndíj). Ha kell, a Pest Megyei Munkaügyi Központba megyek. Azt tapasztalom, hogy a magasabb fórumokon vezetőbeosztásban dolgozó cigányok felülről lekezelik a cigányokat és magyarelleneseik is. Munkájuk öncélú. A szemléletükön változtatniuk kellene.

– **Legközelebbi terve?**

– Februárban indítok egy 20 fős klubot alsós cigánygyermekeknek. Két hetente tartjuk majd a foglalkozásokat a Művelődési Házban. Segítséget kaptam a polgármester úrtól, helyiséget a Művelődési Háztól. Felveszem a kapcsolatot **Nagy Gábornéval**, a Somogyi Iskola igazgatójával, **Dudinszky Szűcs Katalinnal**, a Gyulai Iskola tanárával, ifjúságvédelemmel foglalkozó pedagógusával. Az ő segítségüket kérem a cigány tanulók beilleszkedési problémáinak megoldásához, a helyes tanulási módszer elsajátításához. Ugyanis a cigány gyermekek nem másnapra készülnek, hanem azt tanulják meg, amilyen tanácsok éppen a táskájukban vannak, vagyis az aznapi feladatokkal „birkóznak” meg. Persze, nekem is vannak elképzeléseim a munkatervet illetően. Megtanítom szépen beszélni magyarul és cigányul egyaránt a gyerekeket, a helyes viselkedés állandó téma lesz. Megtanítom őket, hogy a szülőket és a tanárokat hogyan tiszteljék. Hangsúlyozom a tanulás fontosságát, azáltal be tudnak illeszkedni a magyar társadalomba. Fontos, hogy emellett merjék vállalni cigányságukat. Megtanítom őket a kultúrált étkezésre, az utcán való helyes viselkedésre. Fontosnak tartom, hogy nagyobb szeretetben éljenek, mint szüleik. Bár azt tapasztalom, hogy a cigányok jobban ki tudják mutatni a szeretetüket, mint a magyarok. Sokszor ebből rendbontás is lesz. Például, ha egy cigány gyermek jó érdemjegyet kap, akkor örömeiben kirohan a padból és megpuszítja a pedagógust. Fontos, hogy ezek a gyerekek megismerjék a folklórjukat: a cigányzenét, a táncot és lényeges, hogy viseletük is legyen. Az én felnőtt lányom óvodáskori népviseleti ruháját majd az unokám is fogja viselni. Azért is hozom létre a cigány gyermek klubot, mert a szülők keveset foglalkoznak a gyermekeikkel. Szeretném, ha ezek a gyerekek fontosnak éreznék magukat a társadalomban.

– **Dédelgetett tervét – a hetvenes évek második felétől – most valóra válthatja Aranka. Kitaratást, sok sikert kívánok hozzá!**

– Köszönöm.

– **Hogyan fogadja el Önt a családja? A rokonok? Úgyis mint az Önkormányzat Szociális Irodájának munkatársát?**

– Elfogadnak, bizalommal fordulnak hozzám és féltik az idegrendszeremet a megterhelésektől.

„Arankából” több kellene, zökkenőmentesebb lenne a kapcsolat a cigányok és nem cigányok között.

A cigány ügyfeleken túl sok idős magyar ügyfelem is van.

Bálint Zsuzsa

Képeink az Árnyas úti Óvoda farsangján készültek

„KI A JOBB?” „LUNGO DROM!!!!...”

Nocsak! – kaphatná fel a fejét a nyájas olvasó, összevonva a szemöldökét. Ugyan miért dicséri e folyóirat önmagát? Avagy a „Hosszú út” Érdekvédelmi Cigányszövetség érdemi ki ezt az elismerést? A sportbarátok azonban már tudják, nem erről van szó. A csatakiáltás egy hangulatos vasárnap délelőtt, a szolnoki „zöld” iskola tornatermébe hangzott el. Címzettje pedig a Széchenyi Általános Iskola kölyök-labdarúgó csapata, kiknek mezén ott feszült az őket szponzoráló szövetség elnevezése. S a közönség biztatásától kísért válogatott, megszorgálván a bizalmat, döntő fölényrel verte a többi csapatot. Győzött a „Lungo Drom”, egy esztendeig övék a kupa. A hagyományteremtő labdarúgó kupa első alkalommal talált gazdára. **Bicskei Ervin** csapatkapitány, komoly negyedikes fiatalember, elégedetten tekint vissza az erőt próbáló délelőtre.

– Így a végén már nyugodt vagyok, jól érzem magam és elégedett a csapat teljesítményével. Számítottunk a győzelemre, hiszen a felkészítés elég kemény volt, sokat edzettünk, gyakoroltunk. A csapat összeszokott, már több mint egy esztendeje az iskolába minden hétfőn és kedden edzéseket tartunk. Talán ennek a szigorú és hatásos felkészítésnek is köszönhetjük, hogy ez a negyedik kupa, amit csapatunk elnyert. Bár én már negyedikes vagyok, kiöregedtem, de biztos vagyok benne, hogy lesz aki átveszi a csapatkapitányi szerepkört.

– Bízunk a harmadikosokban – veszi át a szót **Lippai Róbert**, gólkirály. – Sok tehetséges van közöttük, remélhetőleg, jövőre ők is megnyerik ezt a tornát. Nem volt könnyű ez a mai játék, de

kor a közönség minket sokkal jobban meg.

– **Rajtatok a „Lungo Drom” felirat, a trikókat diszíti. Mit jelent ez?**

– Ez egy szervezet, amely támogat minket – mondja **Bicskei Ervin** –, vagy ahogyan divatos mondani, szponzorál. Ez annyit jelent, hogy trikókat, labdát kapunk tőlük a mérkőzésekre, üdítőt, szendvicseket adnak. Védőtalt, hogy támadójátékot játszassunk. Elkísérnek a mérkőzésekre és szurkolnak a csapatnak. Most is itt van a vezetőjük, **Farkas Flórián**, meg még jó néhányan, és végig biztattak minket.

– Ez a kupa a „Lungo Drom” felajánlásából született – veszi át a szót **Lippai János**, a csapat edzője –, és így vált lehetővé, hogy a csapatunk összemérje az erejét a többi iskola válogatottjával. Győztünk, nem volt könnyű, de bízom a fiúkban, és érzem, hogy a kemény edzések meghozzák a további sikereket is. Mintegy húszven keresztül fociztam én is, innen a labda iránti szeretetemet. Fiam is örökölte ezt, nem véletlen a gólkirályság sem. A heti két edzés, valamint a rendszeres pénteki mérkőzések összetartják a csapatot. A támogatás, amit kapunk, lehetővé teszi a jó hangulatot és közösségi szellemet.

– **Miért pont a „Lungo Drom” lett a csapat szponzora? A csapatban most nincs roma fiatal, mégis támogatják?**

– Úgy látom, nemcsak támogatni akarják, de érdeklő is őket a csapat, a foci és a gyermekek lelkesedése. Nagyon jó kapcsolatunk van velük, hiszen a városi bajnokságban játszom, a kispályás labdarúgásban a csapatukban. Kitűnő az együttműködésünk, támogatnak minket felszerelésben, egyéb szük-

azért az öt gólt csak belőttem. Általában ilyenkor a kapusok mérgesek vagy szomorúak, de hát ez vele jár. Nyilván, ami-

biztat, nekünk

seges eszközökben. Naprakész kapcsolatunk van s tapasztaltam, senkiben nyoma sincs előítéletnek, vagy bármiféle rossz gondolatnak. Úgy tudom az alapszabályuk is az együttéléstről szól, s ennek egy ragyogó példája ez a kapcsolat. Az iskola vezetése is rokonszenvvel áll a dologhoz. A testnevelő kolléga, **Márki Gábor** most is itt van velünk, remek az együttműködésünk. Úgy vélem az ilyen és ehhez hasonló cselekedetek, ez a hagyományteremtés még jobban összehozhatja az embereket. És a gyerekeket is, akik már ebben a korban megtanulhatják az együttélés szépségét, értelmét.

– Külön öröm számomra, hogy itt le-

hettem – mondja **Horváth Lajos**, a Megyei Labdarúgószövetség szakfelügyelője. – Egyrészt azért, mert jó látni, mennyi lelkesedés és kezdeményező-készség van az emberekben. Másrészt folyamatos feladatom a tehetségkutató, egyfajta „fejvadászat”, itt pedig számos olyan srácot láttam, akikre bízást számíthat a Góliát FC, a városi válogatott. S nagyon hasznosnak tartom a felajánlásokat, kupákat, mert módot adnak arra, hogy a gyerekek összemérhessék erejüket, megismerkedjenek a győzelemmel, de akár a tisztes vereség érzésével is. Ezért támogattuk ezt a rendezvényt és a tárgyalások sikere esetén a következő fordulókat is. A Megyei Labdarúgószövetség partner minden jó kezdeményezésben, ami előre viszi a sport, a labdarúgás ügyét. Ezek a gyerekek a jövő megalapozói. Természetes feladatunk, hogy szemmel tartjuk őket. Nagyon jó kezdeményezés és sikeres lebonyolítás volt. A „Lungo Drom” kupa beváltotta a hozzá fűzött reményeket.

Övék a kupa

EGY GONDOLAT...

Minap meghívtam a barátnőmet vacsorázni. Korgó gyomorral ültünk asztalhoz, és amikor feltálalták a menüt, illata kellemesen simult végig orrunkon, míg végül falatozni kezdtünk. Már éppen belefeledkeztem a kellemes ízek élvezetébe, mikor nyílt az ajtó. Szakadt ruhás, öreg bácsit hozott be a kívülről becsapódó hideg. Belépett. Sapkáját levette, és hosszú kabátujjába rutinosan törölte orrát. Szétnézett, majd odalépett a pulthoz. Kerít egy felest. Leült egy szomszédos asztalhoz és lassan, mintha időt kívánná nyerni, kortyolgatni kezdte az italt. Nézetem. Nézett ő is. Közben egyre inkább éreztem, nem is engem néz, hanem a tányéromat. Egyre lassabban emeltem a villámot a számhoz, egyre inkább elment az étvágyam, és egyre inkább kezdett bennem megfogalmazódni egy gondolat. Egy gondolat, ami végighasított agyamon, ami végigjárta lelkem, és azt a valamit úgy hívják, szív. Istenem, ebben az órában, ebben a percben, ebben a pillanatban hány ember életét menthetné meg ennek a vacsorának akár a negyede is. Végigfutott rajtam az aluljárók éjszakai hangulata, amit ugyan ezidáig csak televízióból ismerek, de az is épp elég ahhoz, hogy lássam ennek az egésznek az arcát. A hideget, az

éhezést, a kilátástalanságot. Lássam a jelent, és a jövőt. Megszületünk mi emberek Isten keze alatt, nővünk, örülünk az életnek és mindenfélét elképzelünk a jövőnkéről. Tanulunk, dolgozunk, álmodozunk, azután... Azután jön a rideg valóság. Jön egy rendszer váltás. Tárgyalnak egy gyönyörű házban, mindenki megpróbálja érvényre juttatni a saját elképzelését, ki a legokosabb. Eközben ott kinn, ott lenn az aluljárókban, a pályaudvarokon, a kukák mellett arról álmodozik sok ember, csak legyen ma egy kis kenyere, csak egy percre melegen legyen! Istenem, csak megérjem a holnapot!

Közben elment már a bácsi, mi is elindulunk. Hideg szél kaszálta arcomat. A gondolataim ott maradtak a vendéglőben. Ott maradt a bácsi szürke, elmosódott emléke is, és megkönnyebbülve gondoltam az otthon váró meleg fészekre, ami engem még vár.

*„Országgyűlésről nem tudok,
Óh nem tudok mást mondani.
Hogy többet kéne tenni ott,
És kevesebbet szólani!”*

(Garai János: Országgyűlésről 1843/4)

Kóté Lilla

PÁLYÁZATÍRÁS

Írsz egy pályázatot, hogy pénzt kérj csoportodnak valakitől – általában egy alapítványtól – akinek szétosztandó pénze van. A pályázat írás általában nem túl bonyolult, de nagyon időigényes lehet. Jó, ha értjük, miért fontos maga a pályázatírás. Ha valaki pénzt kérne tőled, bizonyára kérdéseket tennél fel: hogyan kerül a pénz felhasználásra, ki költi el, mire kell? Az alapítványok hasonló módon, valamennyi kérdésre választ keresnek.

Vannak olyan alapítványok, akik megmondják, milyen kérdésekre kérnek válaszokat. Más alapítványok elvárják, hogy tudj milyen kérdésekre kell választ adnod. Majdnem mindegyik alapítvány ugyanazokra a kérdésekre keres választ. Néha csak a sorrend más.

Minél részletesebbek a válaszok, annál jobb, de ügyelj az alapítvány által meghatározott terjedelemre. Ha hosszabb a pályázat, lehet, hogy egyáltalán nem olvassák el.

Első lépésként válaszolj a következő kérdésekre!

Háttér:

Te ki vagy?

Ki van a csoportodban? Fiatalok, öregek, gazdagok, szegények, férfiak, nők vagytok?

Milyen a csoportod? Vannak tagjaitok? Hány? Mit csinálnak? Ki hozza szervezeted döntéseit?

Legálisan be van-e jegyezve csoportod? Mi végre léteztek?

Eredmények:

Győzzél meg, hogy az adott feladatokat eltudja végezni a csoportod.

Eddig mit ért el a csoportod? Mióta léteztek? Azóta mi változott meg a közösségedben?

A probléma leírása:

Mi a probléma?

Milyen ügyekkel foglalkoztok éppen? Miért fontos ezzel foglalkoznotok? Mely tények támasszák alá, hogy ezen az ügyön dolgozni kell? Miért érdekes ez az alapítvány számára? Ez olyan probléma, amely a közösség más tagjait is érinti?

Módszerek:

Hogyan fogjátok az ügyet megközelíteni?

Milyen stratégiát választatok az ügyhöz? Milyen konkrét, részletes lépéseket tesztek majd ez ügyben? Milyen sorrendben? Miért gondoljátok, hogy ez hatékony lesz? Hogyan készítettétek a stratégiát? Kik vettek részt a tervezésben? Milyen más szervezetekkel vagy csoportokkal fogtok együttműködni?

Mi a szervezeted terve a következő három évre? Hogyan készítettétek ezt a tervet? Működni fog?

Alkalmazottak:

Ki fogja a tervet kivitelezni?

Mit csinálnak majd az alkalmazottak? Mit csinálnak majd a tagok? Milyen képességekkel rendelkeznek az alkalmazottak? Milyen képesítéseitek van? Hogyan tudnak majd a tagok fontos vezetési készségeket tanítani?

Költségvetés:

Mi kell ahhoz, hogy végre-hajtsátok a terveteket?

Mire kell majd pénzt költenetek? Mi a költségvetésetek? Milyen különböző forrásokból szerez bevételeket a csoportotok? Mennyit szeretnétek ettől az alapítványtól? Konkrétan mire használnátok majd az alapítvány adományát? Ezentúl még ki ad pénzt nektek? Mennyi a helyitámogatás? Kitől kértek még pénzt?

Önállóadási terv:

Meddig van szükség a támogatásunkra?

Ezen az éven túl, honnan jön majd anyagi támogatás? Hogyan tervezed a pénzszerzést a helyi lakosságtól?

Értékelés:

Az alapítvány honnan tudja majd, hogy ez nem kidobott pénz?

Milyen kritériumok alapján méri a csoportod sikereit? Hatásotokat? Hogyan fogod a projekt eredményeit és gyengeségeit megítélni? Hogyan eszközöltök változtatásokat, ha szükség lesz rájuk?

Függelék:

Van-e ezeken kívül olyan dolog, amit az alapítványnak tudnia kell a csoportotokról?

Van-e egy hírleveletek, amit csatolhattok? Vannak-e támogató levelek más csoportoktól? Vannak-e olyan adatok, térképek, vagy más dolgok, amelyek információval szolgálhatnak? Van-e szervezeteteknek egy éves beszámolója? Szervezeti költségvetés és a projekt költségvetése? Csatoltátok-e csoportod igazgatótanácsának listáját?

Ha megválaszoltad a fenti kérdéseket, akkor már közel állsz a pályázat befejezéséhez. Végül tedd kezelhetővé az eddig összegyűjtött információt (lásd el őket a szükséges fejlécekkel, alcímekkel, a különböző kérdésekre egyenként válaszolva).

Az állampolgárok állhatatossága

Az országgyűlési választások időpontja visszavonhatatlan; május 8-án több százezer állampolgár járul az urnákhoz. De hogy milyen lesz az új kormány összetétele, s a szavazatok aránya hogyan oszlik meg az egyes pártok között, aligha jósolható meg előre. Legfeljebb sejtéseink lehetnek, melyek azonban vagy igazolódhatnak, vagy sem. Mert nyilvánvalóan megindul az állampolgárok rokonszenvéért a küzdelem, s a politika színpadán újabb és újabb szereplők tűnnek fel, akik – ha tanultak valamelyest elődjek kudarcából – kevesebb teljesíthetetlen ígérekkel halmozzák el a választókat. *S feltehetően magabiztosságuk is a valóságismeretből táplálkozik, nem pedig a politikai ábrándokból és vágyakból.* Sok mindenről lehet elhihetően beszélni, s még az is megkockáztatható, hogy az állampolgárok kisebb-nagyobb csoportját könnyűszerrel félre lehet vezetni. A többséget azonban aligha. Az elmúlt négy esztendő megannyi meglepő tanulsággal szolgál, s azok ér-

tik ezt, akik semmilyen módon nem voltak kivételezett helyzetűek.

Csak tették nap mint nap a dolgukat, s élni szerettek volna a kor színvonalán. Ha egyre nagyobb létszámú csoportoknak nem sikerült, ebben szerepet játszik az is, hogy elveszítették munkahelyüket, s az infláció is egyre nagyobb mértékben sújtja őket. Ám ebből mégsem következik az, hogy akárcsak egy pillanatra is érdemes reménykedni a politikai csodaszerekben vagy varázslatokban. *Mert egyik évről a másikra lényegbevágóan nem változhat meg a társadalmi helyzet.* A gazdasági kényszerpályák továbbra is működnek, s miközben a belső állandóság nő, senki sem bízhat abban, hogy több jut szociális kiadásokra. Vagy egyik hónapról a másikra számottevően növekednének a munkahelyek. Közkeletű ugyanis az igazság, hogy *gazdag államról akkor lehet beszélni, ha polgárai is gazdagok.* S nem csupán egy szűk réteg, amelynek gazdagsága valóban lenyűgöző lehet. Csakhogy az anyagi ja-

vak birtoklása és a politikai magatartás között nincs közvetlen összefüggés. Az elmúlt évtizedekben ez mindennél nyilvánvalóbbá vált. S ha vannak is olyanok, akiknek anyagi vagy másfajta érdeke fűződik ahhoz, hogy semmi sem változzon, a többség nem így gondolkodik. És nem is gondolkozhat másban, mint abban, hogy a még súlyosabb társadalmi és gazdasági válságot elkerülje.

Az állampolgárok politikai magatartását a szélsőséges eszmék nem irányíthatják. Akár jobb-, akár baloldaliak legyenek ezek. Mert bármiféle erőszakos beavatkozás az egyéni és a közösségi lét rendjébe, viszonyaiba, csak a gyűlölködésnek kedvez. De úgy is fogalmazhatnánk: *nem önjelölt „nemzetve-*

zetökre” és forradalmár politikusokra van szükség, hanem olyan politikai szervezetekre és képviselőkre, amelyek és akik – Bibó István szavaival élve – „szolgálni és nem tündökölni akarnak”. Jól lehet jelszerűen valamennyi képviselőjelölt elfogadja ezt a felismerést, ám a gyakorlatban mintha mégis az ellenkezőjére fordulna minden. Ahogyan a korábbi években is észrevehettük, egy idő után a hatalmi önérdék válik hangsúlyossá. És a politikai szereplők úgy viselkednek, mintha nem is kellene elszámolniuk azzal, hogy megbízatásuk 4 évre szól. De igazából azért is van nagyobb tétje a mostani választásnak az előzőnél, mert akik eddig bebizonyították alkalmatlanságukat, sikert aligha remélhetnek. S valóban, politikai irányokra és programokra lehet szavazni. Az állampolgárok újra átélhetik, hogy nem érdemes passzívnak vagy tartózkodónak lenniük, mert döntésük eredményeképpen formálódik újjá a kormányzati politika. Újabb négy esztendő esélye nyílik arra, hogy a polgári demokrácia működésmechanizmusai kiépüljenek.

De legalábbis olyan politikai rendszer működjön, melyben az *állampolgári szabadság, önállóság, függetlenség értékei érvényesüljenek*, s amelyben nem beszélhetünk első- és másodrendű polgárokról. Még akkor sem, ha az egyenlőtlenségek nem szűnnek meg. Nyilván lesznek olyanok, akik abban bíznak, hogy vagyoniuk, befolyásuk az új kurzusban gyarapszik; s lesznek olyanok is, akik végképp a társadalom perifériájára sodródnak. *De az állampolgárok felelőse is, hogy a szakadék ne legyen áthidalhatatlan az alullevők és felüllevők között.* S ezt a felelősséget csak úgy tudják érvényesíteni, ha azokra a politikusokra adják voksukat, akiknek a programja nem szemfényvesztésen alapul. Hanem olyan elveken és feladatokon, amelyeknek a garanciái nyilvánvalóak. A kisebbségek – így a romák – kegyeiért is megindul majd a versengés, s akik nyíltan vagy rejtetten előítéletesen gondolkodtak, időlegesen minden bizonnyal felfüggesztik előítéleteiket. Ám mindez semmiféle bizonyosságot nem jelenthet, sem rövidebb, sem hosszabb távon.

Dr. Kerékgyártó T. István

„... A romák kegyeiért is megindul majd a versengés...”

P Á L Y Á Z A T

A Magyar Művelődési Intézet Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Osztálya országos vers- és prózamondó versenyt, népdal-, néptánc-, népszokásgyűjtő, a helyi szokáshagyományt felújító, színpadra állító rendezői és koreográfiai versenyt hirdet meg.

I. Országos vers-és prózamondó verseny meghirdetése valamennyi hazai nemzetiségi és etnikai kisebbség részére.

A hazai nemzeti és etnikai kisebbségeink részére az anyanyelv művelése, őrzése, elsajátítása alapvető feltétele a néptánc, népzene, népi kultúra ápolásával együtt a nemzetiségi önismeret, önazonosság (identitástudat) megszerzésének, megőrzésének.

A versenyben részben az adott nemzetiség magyarországi költőinek, íróinak alkotásai, részben az anyaország klasszikus és modern irodalmi művei szerepelhetnek, de a résztvevők az illető nemzetiség nyelvére lefordított klasszikus és modern magyar irodalomból is meríthetnek. A szépirodalom mellett a népmesére, népi mondókákra, a szokáshagyományok szövegeire is kiterjed a felhasználható irodalom köre, annál is inkább, mivel az adott tájegység nyelvi dialektusainak használatát-ismeretét különösen fontosnak tartjuk.

A versenyt négy korosztályban kívánjuk lebonyolítani:

- a./ 1–4. osztályos általános iskolások
- b./ 5–8. osztályos felsősök
- c./ serdülők, középiskolások
- d./ felnőttek.

A lebonyolításban szakreferenseink együttműködnek a nemzetiségi szervezetekkel, egyesületekkel. A helyi versenyeket és a területi döntőket maguk az iskolák, a helyi nemzetiségi szervezetek és művelődési házak rendezik meg 1994. április 15-ig. Jelentkezni a helyi iskolák, közművelődési intézmények illetékes nemzetiségi szakembereinél lehet, 1994. február 15. és március 15. között.

Az országos döntőt a Magyar Művelődési Intézet Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Osztálya szervezi meg 1994. május 6-án és 7-én nemzetiségenként Budapesten, együtt a nemzetiségi szervezetekkel. Május 7-én délután minden nemzetiségből a legjobbak közösen szerepelnek a Nemzeti Színházban rendezendő gálaműsorban.

Meghirdetünk továbbá:

- a./ néptánc-, népzene-, népdal-, népszokásgyűjtő
- b./ a helyi szokáshagyományt felújító, színpadra állító rendezői és koreográfiai versenyt is.

A verseny országos döntőjét 1994. december 3-án és 4-én rendezzük meg Budapesten.

A gyűjtőmunkának kettős hasznosítása lehet. Egyrészt a még felgyűjthető értékek rögzítése a jelen és a jövő számára, másrészt ezeknek az értékeknek a „visszatanítása”, beépítése az iskolai, a családi és a helyi közösségek életébe.

A gyűjtés, és a hagyományoknak a közösség életébe történő visszakapcsolása adhat alapot és inspirációt a „színpadra állításhoz” és a koreográfia készítéséhez.

Jelentkezési határidő: 1994. február 15-től április 30-ig a Magyar Művelődési Intézet Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Osztályán. A pályázatokat video- illetve magnókazettán kérjük eljuttatni osztályunkra. Részletes tájékoztatást szakreferenseink adnak.

Címünk:

Magyar Művelődési Intézet Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Osztály
1011 Budapest, Corvin tér 8. Tel: 201-3766 Tel./fax: 201-5782

Lakáscélú támogatás gyakorlati megvalósulása

1. Milyen feltételek meglétekor adható a támogatás, kedvezmény lakásépítésénél, vásárlásnál?

- legyen az igénylőnek munkahe-lye, jövedelme
- legyen adóstársa, kezese
- építési, kivitelezési engedély,
- lakás tervrajz,
- saját tulajdonba lévő telek (épí-tési), tulajdonlappal bizonyítva
- meglévő házalap
- önerő, pl.: építési költségnek legalább 40 %-a, így építő-anyag, téglá, kötőanyag, saját munka értéke stb.

Egy számítási példa alapján szeret-ném vázolni a hitelezési modellt.

Kölcsönösszeg meghatározása a jövedelem alapján 1994-ben

Havi nettó jövedelem: 20 100 Ft
Jövedelem arány
(tehát 33 %-ban terhelhető a jövedelem): 33 %

Létező törlesztési kötelezettségek:	0 Ft
A kért hitel futamideje:	10 év
Szerződéses kamatláb:	27 %
Kezelési költség:	2 %
Törlesztési kamatláb:	27 %
Támogatás százaléka az első öt évben:	4 %
Az adható hitel összege:	269 724 Ft
Havi saját törlesztő részlet:	6633 Ft az első évben
Az adható havi támogatás összege:	983 Ft az első évben
Az adható hitel bruttó részlete :	7615 Ft az első évben
Saját rész összesen:	830 124 Ft
Támogatás összesen:	80 124 Ft

2. Hogyan és milyen feltételek ese-tén vehető igénybe a szociálpoli-tikai kedvezmény, valamint kölcsön is?

- a szociálpolitikai kedvezmény csak új lakásépítés esetén vehe-tő igénybe (lakásvásárlás eseté-ben nem minden megyében le-

hetséges a szociálpolitikai támo-gatást igényelni. Mivel, például Jász-Nagykun-Szolnok megyé-ben nincs olyan gazdasági társa-ság vagy szervezet, amely la-kásépítéssel, -értékesítéssel fog-lalkozna)

- csak ténylegesen meglévő gyer-mekek esetében (igazolni kell a születési anyakönyvi kivonattal)
- lakás építésénél 40 százalékos készütségi helyzetben kell áll-nia a lakásnak, tehát alaptól - fő-démig, de ezt önerőből kell megtenni (a 40 %-os készütségi helyzet ugyanaz, mint az 1. kér-désre adott válaszok)

Itt is egy számítási példa alapján szeretném vázolni a hitelezési mo-dellt szociálpolitikai kedvezménnyel, plusz kölcsönrel.

A kért hitel összege:	294 704 Ft
Figyelembe vehető gyermekek száma:	1 fő
A vizsgálat induló éve:	1994. év
A hátralévő futamidő:	10 év
Az induló szerződéses kamatláb:	27 %
Az induló éves kezelési költség:	2 %
Az induló törlesztési kamatláb:	27 %
Támogatás százaléka az első 5 évben:	4 %

Ha a türelmi idő alatt születik még egy gyermek, és erre a szociálpoli-tikai kedvezmény 250 000 Ft, akkor kifut a kölcsön, tehát nem tartozik.

3. Lehet-e csak kimondottan a szo-ciálpolitikai kedvezményt igé-nyelni?

- Lehet, ha az első és a második pont kérdéseire adottaknak megfelel az igénylő.

Dr. Pálfi Miklós

Rejtőzködő kincseink

Szeghalmi betlehemezés

A játék szereplői: 2–3 lány fehér ruhában, ők az angyalok, a király és az öreg juhász.

Angyalok: – Dícsértessek a Jézus Krisztus! Kellemes ünnepeket kívánunk! Szabad-e betlehemezni?

Háziak: – Szabad.

Angyalok: – Itt jöttünk, itt ballagtunk, Szerencsen büszke várából, illegtünk, ballagtunk, míg egy kappanra rátaláltunk. Úgy a földhöz vágtam, hogy még a jó juhász is jól lakott belőle. Gyere be, te, juhász! Betlehem városa mellett egy szép fényes csillag termett, menjünk, keressük a helyet, ahol Jézus született. Ó, már mi csoda, nem láttam soha, született Jézus a jászolban. Kis csutora, trombita, vége az egésznek, köztetek van az Úrjézus, örvendeztetek!

Király: – Gyere be, te hatvanéves öregapám!

Juhász: – Nem megyek. (Földhöz veri csörgős botját!) Nem megyek, nem megyek, míg egy szál kolbászt meg nem eszek.

Király: – Gyere be!

Juhász: – Megyek, megyek, csak az ajtókilincset keresem. Hopp Isten, jó estét! Jó darabos lencsés estét! Ti idebenn esztok, isztok, dorbézoltok, erről a hetvenéves öregapátok szakálláról nem is gondoskodtok?!

Angyalok: Mennyből az angyalt éneklik.

Juhász (felpattan, énekel): – Öregségre jutottam, barmaimra maradtam / Nosza juhász, keljünk fel, Betlehembe menjünk el. / Szól a juhász felkelőben, bimbalam, bimbalam. / Mondtam a juhásznak ugorjon, mondtam a juhásznak, szaladjon. / Most illik, most szabad, most illik a tánc a juhásznak. / Rázd meg Jancsi a bundád, hadd hulljon ki a bolhád! / Rázd meg Jancsi a bun-

Földhöz veri csörgős botját

dád, a bundád, hadd hulljon ki a bolhád!

Angyalok: – Mária, Mária, Istennek Szentanyja!

Király (előlép): – Császár volt az apám Kisázsiában, aki nekem pénzt nem ad, nem jut menyországba! (Tányéroznak)

Mindannyian: – Áldja meg a jó Isten magukat, további boldog karácsonyi ünnepeket kívánunk!

Saját gyűjtéséből rendelkezésünkre bocsájtotta a Sárreai Múzeum munkatársa, Sinkó Rozália, akinek adatközlője Bodóczki Dezső, szeghalmi lakos volt.

Szerencse –

szerencsétlenség

A Békés megyei oláh (vlax) cigányság bemutatásának részeként szeretném röviden érinteni e cigány anyanyelvű csoport „szerencse–szerencsétlenség” hiedelmét.

Vásárba menetel előtt: nem szabad pénzt kiadni a házból.

Nem szabad vásár előtt enni (csak inni) – de az a legjobb, ha a vásár tartalma alatt sem eszik semmit.

Nem szabad asszonynak átmenni a vásárba indulók kocsija előtt, – különösen kannával nem.

Asszonynak istrágon nem szabad keresztül lépnie.

Indulás után az otthon maradtak egy kis darab kenyeret dobnak a kocsi után, – hogy szerencsés legyen a vásár.

Macska, nyúl – elől keresztbefutva – igen rossz, szerencsétlen előjel stb.

Újholdkor meg kell perdülni, közben állandóan köpködni és a pénztárcában (vagy zsebben) rázni a pénzt. – Aki így tesz, annak sok pénze lesz.

Aki az évben először hall pacsirtát, vagy először lát fecskét, gólyát, annak a madarak felé kell köpdölni. – Szerencséje lesz.

Hogy szerencsés legyen a ház és benne lakó, pünkösöd éjjelén (ilyenkör szoktak járni a rossz szellemek) bodzagallyakat kell szedni, és az ablakba kell rakni. (Szoktak mások ablakába is ilyet tenni.) – Ez véd a „rosszak” ellen is, sőt, ha vihar van, villámlik, kis darabot el kell belőle égetni, és tüstént megszűnik a vihar.

A fehér szín: jó, szerencsét jelent, különösen a fehér kutya, akár ébren, akár álomban látva. A fehér galamb is szerencsét jelent.

A kecske: nem szerencsés állat, ugyanígy a csúszómászók sem, különösen a béka.

Kedden, pénteken nem szabad mosni, este nem szabad fésülni.

Este sohasem szabad seperi. A házból kifelé nem szabad szemetet seperi – csak a szoba közepe felé, és ott felszedni – mert kiseperné az ember a szerencsét.

Részlet Erdős Kamill Cigánytanulmányaiból.

A cigány szerencséje

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy cigány család. Ez a család nagy-nagy szegénységben élt. Nem volt egyebük egy putrinál, és egy kecskénél. Egyszer csak elhatározta a cigány ember, hogy elmegy szerencsét próbálni. Elbúcsúzott a családjától, és egy pár darab pogácsával elindult. Ahogy ment mendegélt, találkozott egy öreg anyóval. Az anyó azt mondja a cigánynak:

A királynagy nagyon szomorú volt

– Hallod-e, te cigány, van-e egy kis elemőzsiád, mert már három napja nem ettem?

– Van, néném-asszonyom! Itt van ez a pogácsa, fogyassza egészséggel.

Az anyóka megköszönte a pogácsát, és azt mondta:

– Na, cigány, amiért adtál nekem enni, megjutalmazlak. Azzal a cigánynak adott egy furulyát. – Most cigány nagyon figyelj rám– mondta az anyó. – Ez a furulya nem közönséges furulya, de nem ám, ez varázsfurulya, mely megalapozza majd a szerencséd.

A cigány megköszönte az anyó nagylelkűségét, s azzal tovább vándorolt. Nem sokára elérkezett egy gyönyörű kastélyhoz, ennek a kastélynak a népei olyan, de olyan szomorúak voltak, hogy csak úgy dőlt a szemükből a könny! A cigány sorra megkérdezte, hogy miért sírnak itt az emberek, de senki sem adott a kérdésére választ. Odaért egy öregemberhez, és ő elmondta, hogy a királynagy nagyon beteg. Mikor ezt a cigány megtudta, nyomban bebocsájtást kért a király színe elé. A király nagy bánatosan ült a trónon, és sírdogált. A cigány köszönt a királynak és azt mondta:

– Felsőes királyom, hallom beteg a lányod! Én valójában azért jöttem, hogy hátha tudnék rajta segíteni.

A király azt válaszolta:

– Jól van, cigány! Ha meggyógyítod a lányom, neked adom a fele országomat. – Azzal a királynagy szobájába vezette a cigányt. A királynagy ott feküdt az ágyban a sok bánsony és selyem között. A cigány ember fogta a furulyát, amit az anyó adott neki, és belefűjt, és csodák csodája, a királynagy felkelt az ágyból. A király egyik szeme sírt, a másik nevetett. Neki is adta fele birodalmát a cigánynak. Nagy örömmel ment a cigány haza a családjához. Mikor a család megtudta ezt az egész történetet, olyan lakomát csaptak, hogy hét határon túl is elterjedt a híre.

Rácz Valéria
Jászladány

A nyúlra bízott káposzta és répa

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy kispocok. Ez a kispocok a kertje felére káposztát, a másik felére répát ültetett. Arra gondolt, hogy majd eladja, ha itt lesz az ideje. Szorgalmasan kapálgatott, szinte reggeltől estig a kertjében volt. Egyszer azonban megbetegedett, s nem tudta a kertjét kapálgatni. Leült hát az ajtó elé, és el kezdett sírni, zokogni. Meglátta a szomszédja Nyúl Bertalan, és megkérdezte tőle:

– Miért sírsz kedves szomszéd?

– Hogyne sírnék Berci, mikor nem tudom művelni a földemet.

– Miért nem tudod művelni kedves szomszéd?

– Mert beteg vagyok, s az orvos azt mondta, hogy nem szabad dolgoznom. Pihenni kell! Mi lesz most velem Berci?

– Egyet se búsulj szomszédkám, ha csak ezen múlik, majd segíték én rajtad. Gondozom én a répát és a káposztát!

A kispocok nagyon örült, hogy a szomszédja segít rajta. Berci másnap munkába is állt. Dolgozott, dolgozott, és egyszer csak érlelődött benne a gondolat, hogy megkóstolja a répát. A legkisebbet. Ez lett az ő baja, mert nem tudott ellenállni, s aztán addig ette, amíg mind el nem fogyott. Kicsit szégyellte magát, de mint minden nyúl, ő is nagyon szerette a répát, talán még

annál is jobban. Másnap már kevesebb dolga volt, mert már csak a káposztát kellett locsolnia, kapálnia. Így előbb végzett, és gyönyörködött a szép, nagy káposztafejekben. Addig-addig nézte azokat is, amíg oda nem merészkedett és mind meg nem ette. Most már nagyon sajnálta a kispockot, s szegényében úgy elfutott, hogy még ma sem látta senki.

A kispocok pedig még ma is sír, és egyre csak azt hajtogatja, hogy jegyezze meg mindenki, répa és káposzta gondozását ne bízzák a nyúlra. Különösen ne Nyúl Bertalanra!

Rácz Zsuzsanna
Jánoshida

K Ö T E L E K I B Á L

MEGRENDELŐ

Megrendelem az LD című roma lapot
..... példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve:

Címe:

**Előfizetési díj egy évre: 114 Ft,
fél évre: 57 Ft**

A megrendelőlapot és az előfizetés díját a szerkesztőség címére kell eljuttatni:

**5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Telefon/fax: 56/420-110**

Előfizethető rózsaszínű postai utalványon.

*Megrendelőink között
az év végén
ÉRTÉKES
vásárlási utalványokat
sorsolunk ki!*

H Í R E K

ZENÉSZ BÁLI

Szeretettel meghívjuk Önt és keves családját az 1994. március 4-én pénteken 18 órakor megrendezésre kerülő ZENÉSZ BÁL-ra! Helye: a Tisza Szálló nagyterme, a műsorban fellép: Fényes György. Zenét szolgáltat: Kállai János és zenekara.

Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

A rendezőség

Köszönet!

A „Lungo Drom” Kőteleki Tagszervezet elnöksége köszönetét szeretné kifejezni az 1994. február 12-én megrendezett Farsangi Cigány bálunkon való mindazon résztvevőknek akik a rossz időjárás ellenére, Szolnokról, Nagykörűből, Budapestről, Romániából, Jászsószentgyörgyről és nem utolsósorban a helybélieknek, hogy eljöttek rendezvényünkre. Azt hiszem, nem érte őket csalódás. Jó hangulatból és a kulturált viselkedésből jelesre vizsgáztak. Szívesen várjuk őket jövőre is! Továbbá köszönöm mindazoknak a segítségét, akik támogatásukal hozzájárultak rendezvényünk sikeréhez: „Lungo Drom” Országos Szövetsége, Kőteleki Önkormányzat, Kőteleki Ady Tsz., Tálás László, Mága Károly és Rác Béla vállalkozó. Köszönetemet fejezem ki Farkas Flóriánnak a „Lungo Drom” Országos Szövetség elnökének, hogy személyével megtisztelte rendezvényünket.

Tisztelettel:

Burai Flórián, a Kőteleki „Lungo Drom” elnöke

A „Lungo Drom” Jászteleki tagszervezetének karácsonyi ünnepségén fellépett: a jászberényi, a jászkiséri Cigány Folklor együttes és a szolnoki Loli Jag, akiknek ezúton szeretnénk köszönetet mondani.

Tisztelettel:

Illés Tibor, a Jászteleki „Lungo Drom” elnöke

Országos vásárok naptára

1994. március 1. — március 31.

Március 1. (kedd)

Beled	oák.
Recsk	oák.
Sajókaza	oák.
Szombathely	oák.

Március 2. (szerda)

Jánosháza	bv.
Miskolc	oák.
Polgár	oák.
Tornyszentmiklós	ok.
Tömörkény	oák.

Március 3. (csütörtök)

Ónod	oák.
Pécs	ok+r
Sajtör	oák.
Vésztő	oák.
Zalakomár	oá.

Március 4. (péntek)

Bóly	oák.
Gyöngyös	oá.
Gyula	oák.
Hódmezővásárhely	oá.
Pécs	ok+r.
Szombathely	ok.

Március 5. (szombat)

Adony	oák.
Békéscsaba	oák.
Füzesabony	av.
Hajdúszoboszló	ok.
Jászberény	av+mgv.
Komló	ok+av.
Magyaránador	oák.
Marcali	oák+av+mgv.
Ócsa	oák.
Ózd	oák.
Pécs	ok+mgv.

Március 6. (vasárnap)

Békéscsaba	av.
Bonyhád	oák.
Csongrád	oák.
Debrecen	av.
Dömsöd	oák.
Gyöngyös	av.
Győr	av.
Hajdúszoboszló	ok.
Hódmezővásárhely	av.
Jászapáti	oá.
Jászfényszaru	oák.
Kapuvár	av.
Kistelek	oák.
Körmend	av.
Kunszállás	oák.
Lajosmizse	oák+av.
Miskolc	av.
Nagykőrös	oák.
Pécs	oák+r+av.
Szarvas	oák.
Szentes	av.

Tiszakécske	av.
Törökszentmiklós	av.

Március 7. (hétfő)

Dunaújváros	oák.
Körmend	oák.
Putnok	oák.
Szécsény	oák.
Szikszó	oák.
Veresegyháza	oák.

Március 8. (kedd)

Pétervására	oák.
Szombathely	oák.
Zalaegerszeg	oák.

Március 9. (szerda)

Csorna	oák.
Heves	oá.
Mezőcsát	oák.

Március 10. (csütörtök)

Cece	oák.
Hajdúdorog	oák.
Orosháza	oá.

Március 11. (péntek)

Pusztamérges	oák.
Sásd	oák.
Szigetvár	oák.
Szombathely	ok.

Március 12. (szombat)

Apc	oák.
Csákváros	ok.
Csákvár	oák.
Hajdúszoboszló	ok.
Jászberény	oák.
Karancsokesi	oák.
Ózd	oák.
Polgárdi	oák.
Pécs	ok.
Szegvár	oák.
Tószeg	oák.
Vecsés	oák.

Március 13. (vasárnap)

Baja	av.
Battonya	oák.
Békéscsaba	av.
Békésszentandrás	av.
Dabas	oák.
Debrecen	av.
Gödöllő	oák.
Hajdúszoboszló	ok.
Hatvan	av.
Heves	av.
Hódmezővásárhely	av.
Jászárokszállás	av.
Kisújszállás	oák.
Kunhegyes	av.
Mesztegyő	oák.
Miskolc	av.
Mosonmagyaróvár	av.

Nagykőrös	av.
Pásztó	oák.

Pécs	oák+av.
------	---------

Sülysáp	oák.
---------	------

Szentes	oá.
---------	-----

Szombathely	av.
-------------	-----

Tápiószentmárton	oák.
------------------	------

Tátlár	oák.
--------	------

Tiszafüred	av.
------------	-----

Tompa	oák.
-------	------

Törtel	oák.
--------	------

Újszilvás	oák.
-----------	------

Zalaegerszeg	av.
--------------	-----

Március 14. (hétfő)

Békés	oá+mgv.
Körmend	oák.
Siklós	oák.

Március 15. (kedd)

Felsőnyárád	oák.
Mihályi	oák.

Március 16. (szerda)

Biharnagybajom	oák.
Hajdúnánás	oák.
Jánosháza	oák.
Mohács	oák.
Rudabánya	oák.
Vajszló	oák.

Március 17. (csütörtök)

Edelény	oák.
Lajoskomárom	oák.
Pannonhalma	ok.
Tényő	oák.

Március 18. (péntek)

Hódmezővásárhely	oák.
Karcsa	oák.
Szombathely	ok.

Március 19. (szombat)

Aszód	oák.
Becsehely	ok.
Bercel	oák.
Hajdúszoboszló	ok.
Kál	oák.
Nagyoroszi	oák.
Pécs	ok.
Répcelak	av.
Sarkad	av+mgv.

Március 20. (vasárnap)

Békéscsaba	av.
Debrecen	av.
Dunaújváros	av.
Erdőtelek	oák.
Hajdúszoboszló	ok.
Hódmezővásárhely	av.
Jászapáti	av+mgv.
Jászládány	oák+av.
Kenderes	oák.
Kiskunfélegyháza	av.

R Ö V I D Í T É S E K

av.	= autóvásár
bv.	= búcsúvásár
mgv.	= munkagép vásár
oá.	= országos állatvásár
oák.	= országos állat- és kirakó vásár
ok.	= országos kirakó vásár
osk.	= országos sertés- és kirakó vásár
r.	= régiségvásár
üv.	= ünnepi vásár

Miskolc	av.
Monor	oák+av.

Mórahalmom	oák.
------------	------

Orosháza	av.
----------	-----

Palotás	oák.
---------	------

Pécs	oák+av.
------	---------

Ráckeve	oák.
---------	------

Sopron	av.
--------	-----

Szászvár	oák+av+mgv.
----------	-------------

Tápiószéle	oák.
------------	------

Terény	oák.
--------	------

Tiszakécske	oák.
-------------	------

Turkeve	oák.
---------	------

Vác	oák.
-----	------

Vecsés	oák.
--------	------

Március 21. (hétfő)

Bélapátfalva	oák.
Kapuvár	oák.
Körmend	oák.
Mezőfalva	oák.
Mezőkövesd	oák.
Mosonmagyaróvár	üv.
Zalaapáti	oák.

Március 22. (kedd)

Hatvan	oák.
Soltvadkert	oák.
Szombathely	oák.

Március 23. (szerda)

Jánoshalma	oák.
Szombathely	üv.
(IV. 2-ig)	üv.
Veszprém-	av.
varsány	oák.

Március 25. (péntek)

Déaványa	oá.
Szombathely	ok.
Véménd	oák.

Március 26. (szombat)

Gyál	oá.
Hajdúszoboszló	ok.
Hédervár	oák.
Isaszeg	ok.
Jászárokszállás	oák.
Kerekegyháza	oák.
Kőszeg	olv.
Mágocs	oák.
Mezőberény	av.
Mezőtúr	oák.
Pécs	ok.
Sárbogárd	oák.

Újszász	oák.
Zabar	oák.

Március 27. (vasárnap)

Baja	ok.
Békéscsaba	av.
Bélapátfalva	oák.
Buják	oák.
Csongrád	av.
Csorna	av.
Debrecen	av.
Érsekudkert	oák.
Fegyvernek	oák.
Hajdúszoboszló	ok.
Hatvan	av.
Hódmezővásárhely	av.
Jászfákóhalma	oák.
Kecel	oák.
Kiskunfélegyháza	oák.
Kisújszállás	av.
Miskolc	av.
Nagykátá	oák.
Pásztó	av.
Pécs	oák+av.
Pécsvárad	oák.
Pilis	oák.
Szabadszállás	oák.
Tarnaméra	oák.
Tápióbecske	oák.
Tokaj	oák.
Zalaszentgrót	av.

Március 28. (hétfő)

Füzesabony	oák.
Győr	oák.
Körmend	oák.
Martonvásár	oák.
Sárvár (IV. 2-ig)	üv.

Március 29. (kedd)

Sajókaza	oák.
Szombathely	oák.

Március 31. (csütörtök)

Pécs	ok+r.
Püspökladány	oák.
Szany	ok.
Zalaszentgrót	oák.

